

L'EDUCACIÓ POPULAR A EL SALVADOR; HISTÒRIA I PERSPECTIVES DE DESENVOLUPAMENT

Aquest article té com a objectiu fer una ressenya de com va sorgir i com s'ha desenvolupat l'Educació a El Salvador, i després establir quines són les perspectives i els reptes d'aquest innovador i alternatiu model educatiu que actualment s'implanta per diverses institucions i ONGs en el país.

Primerament, és important indicar que les primeres experiències pedagògiques en el marc del que avui es coneix com *educació popular*, varen tenir a El Salvador el seu origen en el context de desenvolupament del recentment acabat conflicte armat.

En segon lloc, s'ha de destacar que l'*educació popular salvadorena* sorgeix com un procés alternatiu d'Educació per als grans contingents de nins/es, joves i adults residents en les zones ex-conflictives i semi-urbanes, és a dir, en les comunitats marginals del país.

Én un primer moment l'educació popular va servir perquè la gent pogués viure i sobreviure enmig de les condicions de guerra.

En un principi aquestes experiències educatives desenvolupades de manera espontània en les zones conflictives i campaments de refugiats estaven orientades fonamentalment a cobrir la necessitat d'aprenentatge de la lecto-escritura, coneixements bàsics de matemàtiques, geografia, història i d'alguns aspectes de les ciències naturals sobretot l'ensenyança dels primers auxilis i coneixements sobre cultius, seguretat, defensa i protecció personal. És a dir, en aquest primer moment l'*educació popular* va servir perquè la gent pogués viure i sobreviure enmig de les condicions de guerra.

El conflicte armat que va tenir lloc a El Salvador durant les dècades dels 70 i 80 fou en

bona part aprofitat pels diferents governs de torn per augmentar l'abandó i el desinterès per resoldre les demandes educatives de grans sectors de població (pagesos i marginals) que al llarg de la història sempre han estat mancats dels serveis bàsics d'educació i salut, principalment.

Amb el pretext de no tenir els fons ni els recursos humans i materials suficients i afegint que era impossible donar cobertura educativa als poblats i comunitats localitzades com a zones conflictives, aquests governs durant el període que dura el conflicte armat, no només reduïen significativament el pressupost per a educació, sinó que concentren els pocs mestres que col·laboren en aquestes zones a les escoles de les ciutats, el tancament de centenars d'escoles del sector rural és evident, restant així als inicis dels 80 desenes i desenes de milers de pobladors sense mestres, sense escoles, és a dir en un total i absolut abandó per part del Ministeri d'Educació.

En aquests moments sorgeixen per part dels pobladors d'aquestes zones i per les forces guerrilleres instal·lades en elles, el gran interrogant:

Com resoldre el problema educatiu? La resposta es complicava més encara quan es formulava aquest altre interrogant: Fins quan duraria la guerra?

Mentre aquest i altres problemes eren diàriament discutits, debatuts i analitzats per dirigents guerrillers i comunals, a l'ombra d'algun arbre del bosc, dins una cova o, en el millor dels casos, sota el sostre d'una improvisada "*champa*" dins o fora dels poblats, l'exèrcit salvadorenc, utilitzant la seva infanteria, artilleria i aviació, destruïa, pas a pas i amb fúria, la poca infraestructura (escoles, centres de salut, esglésies, etc.) que fins aleshores havien constituït l'escàs patrimoni d'aquells pobles i comunitats que, juntament amb els pocs pobladors supervivents, avui poden donar fe de com es viu i com es sobreviu en la guerra.

Ja a mitjan dècada dels 80 la guerra s'ha estès al llarg i ample del país, és notable l'èxode de milers de famílies cap a Hondures, Nicaragua i Guatemala que fugen de la guerra. Amb el suport d'ACNUR (organisme de les Nacions Unides) es formen els campaments de refugiats salvadorencs a l'estranger, que, igual que els pobladors que es quedaran en el territori nacional, hauran de cercar solució, entre d'altres, al problema de l'educació.

En aquests moments apareixen tres grans escenaris i assentaments de població que demanden Educació:

- 1r. Els assentaments humans de refugiats fora de El Salvador (Hondures, Mèxic, Guatemala, Nicaragua i Panamà).
- 2n. Els assentaments humans dins del territori salvadorenc.
- 3r. Els assentaments de pobladors marginals als afores de les grans ciutats formats majoritàriament per famílies desplaçades per la guerra o damnificats del terratrèmol del 10 d'octubre de 1986.

En aquests tres escenaris territorials i de població amb característiques de vida bastant semblants, sobretot en els aspectes d'habitatge,

salut, educació, alimentació i recreació és on sorgeixen, es desenvolupen i consoliden les primeres experiències educatives en el marc del que avui es coneix a El Salvador com *educació popular*, i que inclou les característiques, atributs, qualitats, guanys i limitacions d'aquest creatiu, innovador i especial procés d'ensenyança-aprenentatge que va sorgir, es va desenvolupar i consolidar en els fronts de guerra, en els camps de refugiats i en les comunitats marginals del país, i que engloba les formes i continguts del treball d'aquells que han estat i segueixen essent protagonistes directes de tals experiències: els *educadors populars* sota un nou concepte d'escola: *l'Escola Popular*.

La trilogia: *Educació, Popular, Escola Popular i Educador Popular* tenen el seu fonament pedagògic en tant que neixen de les necessitats de la població i cerquen de resoldre-les. Això significa:

1r. Que el currículum de les escoles populars és elaborat en base a les necessitats educatives de la comunitat i amb la participació directa dels pares de família, alumnes, mestres i

les diverses organitzacions i institucions que d'alguna manera tenen a veure amb la vida de la comunitat.

2n. La metodologia i tècniques d'ensenyança-aprenentatge es fonamenten en principis de democràcia, participació real, dinamisme, llibertat i autonomia.

3r. Els programes d'estudi, els textos escolars, horaris de classe, l'organització i l'administració de recursos didàctics, l'escola, responen a les realitats i exigències de la comunitat, dels seus pobladors.

4t. Hi ha una relació directa i permanent entre el treball de l'escola i el treball de la comunitat, entre els objectius d'aquella i els d'aquesta.

5è. Els educadors i les educadores generalment són pobladors del lloc, proposats i seleccionats per la comunitat.

És necessari destacar el paper, el suport i la solidaritat per part de diferents institucions, gremis, ONGs nacionals i internacionals en el marc del naixement, desenvolupament i consolidació de l'*Educació Popular* a El Salvador, pro-

cés que no tan sols va contribuir a resoldre el problema educatiu dels sectors de població més afectats per la guerra, sinó que es converteix avui en una clara i viable alternativa d'Educació per als salvadorens, especialment per a aquesta nova educació que demanda la nova societat que es pretén construir a partir dels Acords de Pau.

Com a conclusió es pot establir que si es té en compte la nova realitat socio-política a la qual ha arribat la nació de El Salvador, una vegada acabat el conflicte armat, així com les grans tasques nacionals de reconstrucció material i espiritual, la reconciliació i la pacificació del país, el paper predominant que haurà de jugar l'Educació és evident, per la qual cosa les perspectives de desenvolupament de l'*Educació Popular* també són evidents, tota vegada que per aconseguir una nova societat en què imperi la justícia, la democràcia, la llibertat i l'autonomia es necessita una nova educació basada en similars principis, és a dir que neixi del poble i que serveixi al poble. □

Març, 1995

Confii la construcció de la seva piscina
o pista de tennis a uns autèntics
professionals

TECNOSPORT

C/ Gremi dels Boters, 19 - 07009 Palma
Telèfon: 43 02 00 Fax: 42 14 80

 SANICALOR
SALES DE BANY

SANITARIS, CALEFACCIÓ,
AIRE CONDICIONAT,
CERÀMICA, GRES,
ACCESSAORIS DE BANY

Exposició

Ausiàs March, 38
Tl. 29 12 64
Fax 29 12 65
07003 Palma de Mallorca

**Exposició, oficines i
magatzem**

Gremi dels Boters, 19
Tl. 43 02 00
Fax 43 14 80
07009 Palma de Mallorca